№ 238 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 30 1903 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 30 № 238

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 258.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 258.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թատրոնական բեմ Հաւլաբարում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ներսէս Դաւթեան. Գիւղական ցաւերից. Աշխատութիւնը հրաշքներ է գործում. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կ. Պօլսի լրագիրներից. Հեռաւոր Արեւելքում. Ի՞նչ է կատարվում Մակեդոնիայում. Պարսկահայերի սխալ ցանկութիւնը. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Եւրոպական գրականութիւնից:

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԲԵՄ ՀԱՒԼԱԲԱՐՈՒՄ

Թիֆլիսում, ինչպէս յայտնի է, այս տարի աւելացաւ մի նոր թատրոնական բեմ, այն է, Հաւլաբարի բեմը, որի ղեկավարն է դերասան Արտաքսեան: Հաւլաբարում մինչեւ այդ գոյութիւն ունէր Մուրաշկօի ժողովրդական թատրոնը, որը նոյնպէս նոր է հիմնված, միայն մի տարի ու կէս սրանից առաջ: Ներկայումս երկու թատրոններն էլ գործում են, երկու բեմերի վրա էլ տրվում են ներկայացումներ թէ ռուսերէն եւ թէ հայերէն ու վրացերէն:

Մուրաշկօի թատրոնը բուն ժողովրդական ներկայացումների համար է ծառայել եւ իր գործունէութեամբ համակրութիւն է վաստակել այն հասարակութեան մէջ, որ յաճախում էր այդ թատրոնը: Ներկայացումները այդտեղ եղել են մատչելի, էժանագին եւ բաւարարութիւն են տուել աշխատաւոր եւ արհեստաւոր դասակարգի պահանջներին, տալով նրանց թէ զուարճութիւն եւ թէ որոշ բարոյական-կրթական բաւականութիւն: Այդ թատրոնը, ճիշդ է, փոքր թատրոն է, եւ անկասկած ժամանակով պէտք է անբաւարար լինէր ընդարձակվող պահանջի համար, սակայն մինչեւ այժմ նա գոհացնում էր եղած պահանջը աննշան բացառութիւններով:

Մենք մեծ համակրութեամբ վերաբերվեցինք Հաւլաբարի ժողովրդական թատրոնի գործունէութեան եւ կարելիին չափ խրախոյս կարդացինք այն գործողներին, որոնք նուիրել են իրանց ներկայացումներ կազմակերպելու գործին: Ժողովրդական թատրոնը ներկայումս էլ գործում է եւ իւրաքանչիւր շաբաթ տալիս է ներկայացումներ: Հաւլաբարցին, որ առաջ դժուարանում էր թատրոն գնալ թէ այն պատճառով, որ վերջինս հեռու էր եւ թէ այն, որ թատրոնի մուտքը շատ թանգ էր, այժմ հնարաւորութիւն ունէր բաւարարութիւն տալ իր պահանջին:

Նոր թատրոնի հիմնվելը աւելի եւս մեծ դիւրութիւններ բացեց հաւլաբարցիների առաջ: Նոր թատրոնը ընդարձակ է, ունի բեմի համար անհրաժեշտ բոլոր պարագաները, գեղեցիկ լուսաւորութիւն եւ հասարակութեան համար յարմարութիւններ: Ժամանակով այդ թատրոնը կը ծաղկի եւ կը զարգանայ, բայց նա պէտք է ինքը հող պատրաստէ իր համար եւ այդ պատրաստութեան համար լուրջ կերպով աշխատէ: Պէտք է նկատի առնել այն հանգամանքը, որ հաւլաբարցին դեռ սովոր չէ թատրոնին եւ նա նոր է ընտելանում զուարճութեան այդ ձեւին: Մի եւ նոյն ժամանակ հաւլաբարցին չէ վստահանում մեծ փող տալու թատրոնի համար: Ժամանակ է հարկաւոր, մինչեւ որ թատրոնի պահանջը դառնայ նրա համար զգալի եւ ուժեղ պահանջներից մէկը:

Գործի աջողութեան համար կարեւոր է երկու պայման, մի կողմից հետաքրքրել հասարակութեանը լաւ կազմակերպված ներկայացումներով, իսկ միւս կողմից տեղերի գները էժանացնել: Մենք լաւ գիտենք, որ դերասանական մարմինը մասնաւոր նպաստներ չէ ստանում ոչ մի տեղից եւ պէտք է իրան ապահովէ թատրոնի մուտքերից, սակայն անհրաժեշտութիւնը եւ գործի աջողութիւնը պահանջում են, որ նա կարելիին չափ իջեցնէ մուտքի գները, որպէս զի թատրոնը դատարկ չը մնայ եւ կարողանայ ծառայել իր նպատակին: Թատրոնի պահանջը դեռ չէ դարձել անհրաժեշտ պահանջ, եւ նրան պէտք է դեռ զարգացնել:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՍԷՍ ԴԱՒԹԵԱՆ

Երէկ երեկոյեան, հոկտեմբերի 28-ին, Թիֆլիսում վախճանվեց դեռ երիտասարդ, մօտ 40 տարեկան հասակում, Ներսէս Դաւթեան:

Հանգուցեալը ծնվել էր Գողթան գաւառի Հանդամէջ գիւղում. ուսումը աւարտել էր Ներսիսեան դպրոցում: Սկզբում նա իբրեւ գործունէութեան ասպարէզ ընտրեց ուսուցչական պաշտօնը, որ վարեց Գանձակում եւ ուրիշ տեղերում: Ապա զանազան պատճառներով, թողնելով ուսուցչական պաշտօնը, տեղափոխվեց Բագու եւ մտնելով նաւթարդիւնագործական շրջանը, նա չը դադարեց այնուամենայնիւ զբաղվել հասարակական գործերով: Նա եռանդուն մասնակցութիւն ունեցաւ թատրոնական գործի կազմակերպութեան մէջ, մէկն էր Մարդասիրական ընկերութեան գործունեայ անդամներից եւ մի եւ նոյն ժամանակ շարունակ թղթակցում էր «Մշակին», շօշափելով զանազան հասարակական հարցեր: Տարիների ընթացքում նա վարել է մեր լրագրի թղթակցի պաշտօնը: Վերջերս նա հիւանդացաւ թոքախտով եւ այդ հիւանդութիւնը արագաբար իջեցրեց նրան գերեզման:

Խմբագրութիւնս իր անկեղծ ցաւակցութիւնն է յայտնում իր աշխատակցի վաղաժամ եւ ցաւալի մահվան առիթով:

ԳԻՒՂԱՑՈՒ ՑԱՒԵՐԻՑ

Զանգեզուրի սարահարթը վերջին տասնամեակի ընթացքում կարծես երկնքի աչքից ընկել, աղէտների բոյն է դարձել: Մեծ աղէտներից յետոյ (երկրաշարժ, մլուկներ) տարի չէ անցնում, որ ամբողջ գաւառը, կամ գաւառի մի մասը չենթարկվի բնութեան պատուհասներին: Մի տարի բղէզը, մի տարի եղեամը, կարկուտն ու ցուրտը, մուկն ու երաշտը, անասունների ցաւը... մէկը միւսի յետեւից քանդում են խեղճ գիւղացու տունն ու օջախը:

Այս տարի գարունն անձրեւոտ, ամառը բարեխառն էր, ուստի Ախալքալաքի խեղճ գիւղացին առատ բերքի էր սպասում եւ յուսով էր, թէ նախորդ տարիների վնասներն այս տարի մի կերպ պիտի կարողանայ ծածկել, ոտքի կանգնել, բայց... արտերը դեռ նոր լցրել էին հասկերը, որ եղեամն եկաւ ու տասն գիւղերի հացը տարաւ, ապա կարկուտը խփեց դաշտի մի քանի գիւղեր, իսկ այդ բոլորի պսակը լրացրեց անասունների հիւանդութիւնը, որ մի քանի գիւղից միայն տարաւ հազարաւոր զոհեր: Արջուլ գիւղում մալ չը մնաց եւ աշխատանքի ամենակրիտիքական ճգնաժամին, երբ գիւղացին իր ամբողջ տարվայ արիւն-քրտինքի վաստակը պիտի ներս առնէր, լուծը գետին մնաց: Շատ անգամ զրկվեցին վերջին հորթից ու 40—50 մալ տեղաւորող գոմերը դատարկ մնացին: Հացի ամբարները մաքուր աւլած, վերջին հատիկը ջաղացքն է տարած ու գիւղացին սրտատրոփ սպասում էր նորի հնձելուն, նորի կալսելուն, բայց նորն էլ մրտել, ցրտահար է եղել: Գիւղացին գոհ էր գոնէ այդ ցրտահար հացը կալսել, մի կերպ աղալ, բայց այժմ էլ անասուններ չունի կալը կալսելու: Օրանի դէզերը լցրել են կալը, մի մասն էլ դեռ դաշտումն է փռված, մալ չը կայ որ գիւղ կրեն կամ կալերում օրան կալսեն: Մարդու սիրտ է կտրատվում, երբ տեսնում է 7—8 զոյգ եզներ լծող աբուլցուն այժմ միայն մի կով ու մի ղար աչառ լծած մի կէնտ կամով կալ է կալ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

Դրական մի նոր դպրոց
(Le naturisme)

Դրէյֆուսեան խնդիրը վերածնունդը եղաւ ֆրանսիական գիտակցութեան: Նա ցնցեց, խանգարեց այդ մեծ ազգի ոչ միայն քաղաքական, հասարակական գործիչներին, այլ եւ գիտուններին, խորհողներին, արուեստագէտներին, որոնք իրանց «փղոսկրեայ աշտարակներում» ամփոփված, հեռու էին պահում իրանց հասարակական կեանքի անդորրից եւ յուզումներից: Գիտունները եւ արուեստագէտները, քաղաքացիական գործունէութիւնների մէջ իրանց ձեռնպահութիւնը փոխարինած լինել կարծում էին աշխատանոցի գործունէութեամբ, իրանց օգտակար գիւտերով, իրանց գեղեցիկ ստեղծագործութիւններով: Եւ, իսկապէս, գիտունը բնութեան դէմ կռւում էր իր գործիքներով, իր քննութիւններով բնական օրէնքների գաղտնիքը խլելու եւ ժողովրդի բարօրութիւնը աւելացնելու համար: Արուեստագէտը նոյնպէս մաքառելով մի կարգ դժուարութիւնների դէմ, ճգնում էր, մի վսեմ ու ցաւագին երկունքով՝ սիրոյ, գեղեցկութեան եւ ներդաշնակութեան գործեր արտադրել, իր հայրենակիցներին մտաւոր ու հոգեկան սփոփանք պատճառելու համար:

Աշխատութեան բաժանման օրէնքն է գործադրվում պարզապէս, մտածում էին նրանք:

Բայց իրողութիւնները, կեանքի տխուր փաստերն ապացուցին, թէ աշխատանքի բաժանման օրէնքը շատ հեռուները մղել էին մտքի աշխատաւորներին, այնքան հեռուները, որ իրանց միւս եղբայրների՝ ձեռքի աշխատաւորների՝ մշակների, բանուորների հետ իրանց ունեցած կապը վաղուց խզվել, ջնջվել էր: Գիտունն ու արուեստագէտը՝ ժողովրդի հետ մշտական շփումից կտրված՝ սկսել էին նոյն իսկ իրար խորթ եղբայրներ երեւալ, իրար լեզուն չէին հասկանում այլ եւս:

Միրբօ՝ իր «Les Mauvais Bergers» թատերախաղում, գլխաւոր հերոսներից մէկի՝ Ժան Ռոլի՝ ժողովրդի զաւակ, ժողովրդական իրաւունքների ախոյեան, ըմբոստ Ժան Ռոլի բերանում դրել է բողոքի հեծեծալ յանկանչական ճիչը՝ ուղղված գործաւորի մտաւոր զարգացումը արհամարհող, գործաւորին իմացական, բարոյական որ եւ է հաճոյք մերժող մի գործարանատիրոջ դէմ.

«Մենք էլ գեղեցկութեան իրաւունք ունենք»:

Այո, ժողովուրդն էլ գեղեցկութեան եւ գիտութեան իրաւունք ունէր: Ահա այն նշանաբանը, ահա այն հրաշագործ խօսքերը, որ պտոյտ գործեցին խորհող, գիտուն շրջաններում եւ նրանց կապեցին ժողովրդի հետ: Ու մտքի ու ձեռքի աշխատաւորների մէջ վերստին հաստատվեց եղբայրակցութեան եւ համերաշխութեան կապը:

Հասարակական գործունէութիւնից հեռացող մտաւոր ուժերը համոզվեցին, թէ ամեն քաղաքացի պարտաւոր է անկեղծօրէն ու ազատապէս մասնակցելու այսօրվայ կեանքի ուղղութիւններին, յուզումներին, ինչպէս եւ ցաւերին եւ յուսահատութիւններին, որպէս զի կարելի լինի վաղվայ կեանքը պատրաստել աւելի արդար, աւելի ներդաշնակ, աւելի ազատ: Որովհետեւ երկրում որ եւ է անհատ, բանաստեղծ, գիտուն, որմնադիր, քիմիագէտ լինելուց առաջ, քաղաքացի էր եւ հետեւաբար իբրեւ քաղաքացի ծանրաբեռնված որոշ պարտականութիւններով, որոնց անխարդախ կատարումը հրամայում էր բարի քաղաքացիութիւնը:

Ու Ֆրանսիայի ամեն ծայրերից գիտունները, գրագէտները, բանաստեղծները ոտքի կանգնեցին աշխատանքի տակ կքած իրանց եղբօր հոգին հասկանալու ու նրան բացատրելու մտածումի հրաշքները: Իրանց համերաշխութիւնը տեսական, իրանց միացումն անքակտելի դարձնելու համար, Ֆրանսիայի բոլոր ժողովրդական թաղերում հաստատեցին ժողովրդական համալսարաններ, ուր ամեն երեկոյ բարեացակամ արուեստագէտն ու գիտունը իր արիւն քրտնող գործաւոր եղբայրներին պիտի բացատրէր, թէ ինչ էին իրանք, որտեղից էին գալիս, ուր էին գնում, ինչ էր աշխարհը, ինչ էր կեանքը, կեանքի նպատակը: Ու գործաւորը, պարիան, որին՝ բոլոր կեղեքողները եւ յափշտակողները ուսանելու, զարգանալու անընդունակ, անկարող էին հռչակում իրանց տիրապետութեան պահպանման համար, բանւորը՝ թէպէտեւ չարաչար յոգնած օրվայ իր սպառող աշխատանքից, մի հոյակապ խանդով վազեց դէպի լոյսի աղբիւրները, անյագօրէն ծծեց գեղեցկութեան ու գիտութեան լոյսը, ինչպէս արեւադարձային տաքութիւններից յետոյ ճաքճքած ու այրած հողը ծծում է ջրի կաթիլները:

Ահա խանդավառութեան այս շրջանի մէջ երեւան եկաւ մի երիտասարդութիւն, որ իր անդրանիկների անտարբերութիւնից ու համակրութիւնից զզված՝ իրան նպատակ ընտրեց ժողովրդի գիտակցութիւնը պատրաստել թէ կենդանի եւ թէ տպագրական խօսքի միջոցով:

Փարիզի ամենաժողովրդական թաղի՝ Մօնմարտրի՝ սրտումը, դը լա Րօշֆուկօ փողոցում նրանք հիմնեցին մի բոլորովին նորօրինակ հաստատութիւն՝ Ժամանակակից գեղեցկագիտութեան կօլէժ (Collège d'Esthétique contemporain) անունով, որը պիտի աշխատէր ժողովրդի գրական ու գեղարուեստական զարգացման համար: Այս հետաքրքիր հիմնարկութեան ձեռնարկողները վայելում էին Ֆրանսիայի գրական հասարակական ամենայայտնի գործիչների աջակցութիւնը. նրանց հետ էր Էմիլ Զօլա, Օկտավ Միրբօ, Մաքս Նորդաու, Իւսէն Գօհիէ, Գաբրիէլ Սէայլ, Կատիւլ Մէնդէս, Հանրի Գօէր, Ֆրանսիայի թատերական երկու յայտնի քննադատները, եւ շատ ուրիշներ: Գեղեցկագիտութեան կօլէժի բացումը կատարվեց Նորվեգիայի մեծանուն բանաստեղծի՝ Բիօրնսօնի նախագահութեամբ:

Այս գեղեցիկ գործի հիմնադիրները՝ Ֆրանսիայի գրական նոր դպրոցի՝ նատիւրիզմի հիմնադիրներն ու հետեւողներն էին:

Բայց ինչ էր նատիւրիզմը, որը պէտք չէ շփոթել նատիւրալիզմի՝ Զօլայի ստեղծած դպրոցի հետ:

Նատիւրիզմը բնական հակազդեցութիւնն էր սէմբօլիստ եւ դէկադան ուղղութեան, որը տիրապետում էր գրականութեան մէջ: Գրական այս շարժման մասին մեր ընթերցողներին որոշ գաղափար տալու նպատակով, երկու տարի առաջ, Փարիզում, ես անձամբ գնացի էնտէրվիւէ անելու (հարց ու փորձելու) նատիւրիզմի երեք գլխաւոր ներկայացուցիչներին, այն է Սէն Ժորժ դը Բուէլիէին, Մօրիս Լը Բլօնին եւ Էօժէն Մօնֆօրին: Նատիւրիստները ունէին իրանց սեփական հանդէսը՝ «Revue Naturiste»-ը, որին հետեւում էի ուշադրութեամբ, ու նրանց հրատարակութիւններից գիտէի արդէն, թէ ինչ են նրանց ձգտումները: Բայց իրանց գործի մասին նրանց խօսեցնելը մանաւանդ չափազանց հետաքրքիր էր: Բուէլիէ, Լըբլօն եւ Մօնֆօռ ինձ տուին առանձին իրանց գրական ուղղութիւնների վրա իրանց սեփական բացատրութիւնները, որոնց ես գրի առի:

Տիգրան

սուժ Խոկ գիւղի վերև բլրակի վրա ծածանվող ան դրօշակը մահապատ գուշակեանի [illegible] չատ ու չատ սև-մութ օրեր է գուշակում խեղճ գիւղացուն...

Դաւառնից գիւղերից շատ քչերն ամբառնաց ձեւացին երեկոյի պատուհասներից, այդ գիւղերի թւումն էլ այնքան է, որ հազիւ թէ գիւղի [illegible] իրանց սասահճէ. Մինչև [illegible] ձեռքն ակներն [illegible] մի գորդ ու չուա է կանգնած գիւղացու դէմն։

Զաւախեցի

ԱՆՀԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱՇՔՆԵՐ Է ԳՈՐԾՈՒՄ

Հայտնի թէ Նոր-Նախիջևանի հասարակու- թեան մօտ ժամանակները պատահած լինի [illegible] ներկայացում։

Դա հրաշք չէր, այլ առօրեայ և յաճախ [illegible] արդիւնք։ Անխոսելի ներկայացումը վինում էր համարեա թէ ամեն [illegible] [illegible] [illegible] իրանց [illegible] [illegible] [illegible] բեմը [illegible] ժամ [illegible] ամենքը նայ, որպիսին [illegible] հաճոյ ինչ [illegible] և ամենքը այլ [illegible] կարել էր։

Եւ զարմանալին այն էր, որ սիրողների մեծամասնութիւնը նոր, մի-երկուսը նոր բեմ մտած և [illegible] անգամ բեմ ելած սիրողներ էին։

Դա հրաշք չէր, այլ յաճախ [illegible] [illegible] [illegible] արդիւնք, որ [illegible] [illegible] Արմէնեանը։ Մենք միանգամայն [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]։

Ներկայացումը պատրաստել էր պ. Արմէնեանը 2—3 շաբաթ, իւրաքանչիւր փորձը անելով և իւրաքանչիւր անգամ մի տեսարանը հինգ-տասը և աւելի անգամ կրկնել տալով։ Հրաշքը դուցէ նրա մէջ լինէր, որ սիրողները չէին տրտնջում և անբաւականութիւն յայտնում, չը նայելով, որ ուղղակի յոգնեցնում էր նրանց, բայց ամէն մէկը ոչ մի փորձ չը փախցնելով սիրով յաճախում էր փորձերին։

Հասարակութիւնը անհամբեր սպասում էր ներկայացման օրին։ Նախիջևանի հասարակութիւնը գիտէ գնահատել և նոյնպէս ապալել ոյժերը. նրա ճաշակը շատ նուրբ և պահանջող է։ Մեր հասարակութիւնը սովորական միջնակ տաղանդներով չի ազդուիլ, բայց եթէ տաղանդներ չը լինեն, պահանջում է, որ ներկայացումը ամենայն կատարեալ անսամբլ և գործին բարեխիղճ վերաբերմունք։

Վերջապէս, երէկ, նոյեմբերի 12-ին, պ. Արմէնեանի ջոկը եկաւ մեր հասարակութեան առաջ երկու պիէսներ՝ «Ֆրիցխէն» և «Վաղաժամ Վճռի» մէջ։

Թատրոնը համարեա ծայրէ ծայր լիքն էր ամենաընտիր հասարակութեամբ. ամբողջ Նախիջևանի beau monde-ը թատրոնումն էր։

Ներկայացումը սկսվեց «Ֆրիցխէնով», բայց... դժբաղդաբար, պ. Արմէնեան հարկաւոր ապաւորութիւնը չը գործեց Ֆրիցխէնի մէջ, նա համարեա տապալեց այդ գեղեցիկ դերը։ Պ. Արմէնեան կարծես վախենում էր առուգիտօրէայից, կարծես ժողոված հասարակութիւնը եկել էր նրան քննութեան ենթարկելու և նրա բաղդը վճռելու, մինչդեռ փութկոտութիւն արտայայտեց նա իր խաղի մէջ։

Վաղադոյրը իջաւ, մի քանի ծափահարութիւններ և հասարակութիւնը անբաւական դուրս եկաւ դահլիճից։ Հիասթափութիւնը տիրեց հասարակութեան. նա շատ աւելի էր ըսպասում Ֆրիցխէն-Արմէնեանից։

Մենք չը հաւանեցինք պ. Արմէնեանի Ֆրիցխէնը, թէև նրա խաղը կրում էր մտածված, չափված խաղի կնիք, բայց չը կար զգացմունքի խորութիւն, անկեղծութիւն և դրամատիկ ուժեղ տեղերում զգացմունքի բուռն թափ։

Կան դրամատիկական մոմէնտներ, որտեղ չկօլան, ուղեղի թելադրածը պէտք է տեղի տան զգացմունքի բնական արտայայտութեան։ Արմէնեան չափազանց խելօք էր խաղում, եթէ կարելի է այսպէս ասել, բացատրում էր Ֆրիցխէնը և ոչ խաղում նրան, մտնում գերի մէջ, մարմնացնում և կենդանի պատկերացնում։

Մենք դեռ յոյս ունենք նրան տեսնել դրամատիկական սիրահարների դերում, բայց կասկածում ենք, որ այս նրա ամպլուան լինի։ Ուրիշ բան է «Վաղաժամ Վճիռ» պիէսը, որ կատարելապէս փրկեց պ. Արմէնեանին այդ երեկոյ։

Սալօնի սիրահար—bonvivant-ների դերերում նա, ինչպէս երեւում է, այնպէս է զգում իրան, ինչպէս ձուկը ջրի մէջ։ Վալենտինի դերում պ. Արմէնեան ուղղակի հիանալի էր, այնքան հարթ, այնքան կոկված և յղկված էր նրա ամեն մի ձևը, ամեն մի շարժումը։ Հասարակութիւնը ուղղակի յափշտակված էր պ. Արմէնեանի Վալենտինից և իւրաքանչիւր գործողութեան վերջը բուռն ծափահարութիւններով բեմ էր կանչում պ. Արմէնեանին։ Պ. Արմէնեան շատ յիշեցնում է առւա յայտնի արտիստ Պետիպային թէ իր խաղով և թէ իր ամպլուայով։

Քիչ չը նպաստեցին պ. Արմէնեանի խաղի աջողութեան և մեր սիրողները, որոնց խաղը այդ օրը ոչնչով չէր զանազանվում դերասանական խաղից։

Մանաւանդ աչքի էր ընկնում իր խաղով պ. Աբրահամեան, Վալենտինի հօրեղբօր դերում։ Պ. Աբրահամեանը ոչ սովորական կօմիկական տաղանդ արտայայտեց. պարոնը օպերային նախաւարտ դերասան է, բայց այնքան կարեոր ոյժ կը լինէր, եթէ մանէր հայոց բեմը։

Միւս դերակատարներից լաւ խաղացին օր. Թիթրեան՝ Ագնեսի դերում. նա առաջին անգամն է բեմ ելնում և ցոյց տուեց, որ շատ լաւ կարող է կատարել էնժէնիւ դրամատիկ դերեր։ Օր. Անոփեանը, իբրև ingenue comique և soubrette կարեոր ոյժ է ներկայացնում մեր խմբում։

Պ. Լօզոյեանեան՝ Պառավյի դերում և տ. Բողդանեան Սեսիլի մօր դերում, Աքիմեան Ֆրիցխէնի մօր դերում և պ. Բողդանեան հօր դերում խիստ հարթ և հաւատար կատարեցին իրանց դերերը մինչև վերջը և շատ օգնեցին անսամբլին։ Մի երկու խօսք էլ պ. Արմէնեանի բէժիսօրութեան մասին։

Առաջին ներկայացումը գեղեցիկ ապացոյց եղաւ, որ պ. Արմէնեանը օրինակելի բէժիսօր է. մեր կարծիքով պ. Արմէնեանը մեզանում այժմ միակ պատրաստված և տաղանդաւոր բէժիսօրն է, նոյն իսկ ռուս խմբերում Արմէնեանի նման բէժիսօրներ հազուագիւտ են. այդ կարծիքի են միզանում և բոլորը, որոնք մօտ են կանգնած մեր թատրոնական գործին։

Պ. Արմէնեանը թողլու է Նախիջևան ամբողջ սեզօնը և խաղալու է մեր սիրողների հետ. հաւանական է, որ հրաւիրվի և իբրև մշտական բէժիսօր. տրամադրութիւն կայ, բայց դեռ պայմանները չեն պարզվել։

Թ. Գենջեանց

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՊԱՀԱՆՋ

«Մշակի» ընթերցողներից մէկը, Թէօդօսիայից, գրում է մեզ. «Ինչպէս հայ բժիշկ Վ. Արծրունին ակսեց տալ «Առողջապահիկ Թերթ», նոյնպէս ցանկալի էր, որ մի հայ ձեռնհաս իրաւագէտ և օրէնսգէտ մտածէ տալ հայ ժողովրդին մի իրաւագիտական կամ օրէնսգիտական թերթ։ Ժողովուրդը բոլորովին անգէտ է պետութեան օրէնքներին և այդ պատճառով գիւղական խեղճ ժողովուրդը անխիղճ կերպով հարստահարվում է զանազան բախտախնդիր անձանց ձեռքով։

Այս պահանջը նոր չէ. վաղուց մամուլը և մասնաւորապէս «Մշակ»-ը ուշադրութիւն են դարձրել այն անօգնական, անճար վիճակի վրա, որի մէջ գտնվում է գրեթէ միշտ հայ ժողովուրդը, մանաւանդ գիւղական ժողովուրդը, օրէնքների հետ ծանօթ չը լինելու պատճառով։ Այսօր աւելի քան պահանջ է տալ հայ ժողովրդին պետական օրէնքների, գոնէ գլխաւոր օրէնքների հայերէն թարգմանութիւնը։ Այդ պահանջին գոհացումն կարող են տալ հայ իրաւագէտները և մանաւանդ նրանք, որոնք իրանց փաստաբանական կոչումով շարունակ շփվում են հայ ժողովրդի հետ։ Մի իրաւագիտական թերթ գուցէ այնքան էլ անհրաժեշտ չէ ներկայումս, երբ իրաւագիտական զարգացումը դեռ առաջնային դրութեան մէջ է գտնվում մեր ժողովրդի մէջ, բայց օրէնքների թարգմանութիւնը, էժանագին և հանրամատչելի հրատարակութեամբ, մեծ օգուտ կարող է տալ ժողովրդին, որ այժմ, անտեղեակ է նոյն իսկ օրէնքների ամենատարրական և էական հիմունքներին, ամփոփված է զանազան քաղաքացիական և քրէական գործերի ժամանակ խաղալիք դառնալ այս և այն հարստահարիչների ձեռքում, անկարող պաշտպանել իր շահերը և իրաւունքները, որ օրէնքը տալիս է նրան։

Մենք կարծում ենք, որ կարելի կը լինի քաղաքացիական դատավարութեան կանօնագիրքը (Составъ гражд. судопроизводства) և քաղաքացիական օրէնքների ժողովածուն, այն է X հատորը մի գրքոյկի մէջ ամփոփելով հրատարակել։ Այդ երկու օրէնսգրքերը ամենից շատ գործածական են և նրանք կարող են գոհացում տալ ժողովրդի պահանջներին ու հանել նրան իրաւագիտական անճարութիւնից։

Հարկաւոր է միայն, որ գործին ձեռնարկեն հմուտ և ձեռնհաս անձինք։ Անա մի առարկէզ, ուր մեր փաստաբանները և իրաւագէտները կարող են իրական ծառայութիւն մատուցանել ժողովրդին։

Հ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիւլբազէն Կովկասի քաղաքացիական մասի պ. կառավարչապետ գեներալ-ադիւտանտ իշխան Գ. Ս. Գոլիցինի առողջական դրութեան մասին (նոյեմբերի 29-ին, երեկոյեան 8 ժամին)։ «Տենդային դրութիւնը դադարեց։ Վէրքերը լաւ են առողջանում։ Ոյժերը այնքան վերականգնվեցան, որ նորին պայծառափայլութիւնը վերջին օրերը առանց առանձին յոգնածութեան օրվայ ընթացքում երկու, երեք ժամով թողնում էր անկողինը, գրօսնելով բազկաթոռի մէջ նստած, իսկ այսօր առաջին անգամ մի փոքր անցուդարձ արեց սենեակներում։ Այսօրվանից բիւլլետէնների հրատարակութիւնը դադարում է։ Մալինին, Զուդնօվսկի, Բուդէնկօ, Գադօմսկի»։

—

Մաքսային տուրքերի դէպարտամէնտի հաշւից երեւում է, որ ձուի արտահանութիւնը Ռուսէրէթիայից այս տարվայ առաջին կիսամեակում հասել է 1,478 միլիօն հատի 24,820,000 րուբլի գումարի։ Իրանց արժողութեամբ արտահանված ձուերը բռնում են վեցերորդ տեղը արտահանութեան կողմից՝ ցորենից, կանեփից, գարուց, հաճարից և վարսակից յետոյ։ Ապրանքի գլխաւոր քանակութիւնը ուղարկվում է Գերմանիա՝ մօտ 9 միլիօն րուբլու, ապա Անգլիա՝ աւելի քան 7 միլիօն րուբլու, և Աւստրօ-Ունգարիա՝ աւելի քան 6 միլիօն րուբլու։ Բարձր յատկութեան ձուերը բացառապէս արտահանվում են դէպի անգլիական վաճառանոցները։

—

Մենք ստացանք Թաւրիզի Հայուհեաց Բարեգործական Միացեալ ընկերութեան տեղեկագիրը և հաշւեցոյցը 1902—1903 ուսումնական տարեշրջանի համար։ Այդ տեղեկագրից երեւում է, որ ընկերութիւնը ունեցել է 5 դպրոց Ուրմիի գաւառում, 2 դպրոց Բարանդուզ գաւառում, 1 դպրոց Սօուչբուլաղում և 1 դպրոց Ղարադաղում, այսինքն այնպիսի տեղերում, ուր հայերը մեծ մասամբ թրքախօս կամ քրդախօս են։ Բոլոր այդ դպրոցներում սովորում են 336 աշակերտ—256 աշակերտ և 84 աշակերտուհի։ Բացի այդ դպրոցներից, ընկերութիւնը ունի Թաւրիզում կար ու ձեւի 2 արհեստանոց և 2 մանկապարտէզ Ղալա և Լիլավա թաղերում։ Ընկերութիւնն ունեցել է՝ 100 տարեկան, 40 մշտական անդամուհի և 12 պատուաւոր անդամուհի և անդամ։ Հաշւեշրջանում ընկերութիւնը մուտք ունեցել է 2996 թումանի և 6608 թուման դրամագլուխ։ Ծախք եղել է 3442 թուման և առ 1-ն յուլիսի 1903 թիւ իբրև դրամագլուխ մնացել է 6191 թուման։ Ընկերութեան գործունէութիւնը արդիւնաւէտ է եղել և արժանի է համակրութեան ու աջակցութեան հասարակութեան կողմից։

—

Թիֆլիսի ոստիկանապետի օգնական, «Кавказъ» լրագրի ասելով, նշանակվում է 9-րորդ քաղաքամասի ոստիկանական պրիստաւ Մանդրիկին։

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը մօտ օրերումս ստացել է Մինսկ քաղաքի հասարակական ինքնավարութեան միջնորդութիւնը, որով խնդրվում է համալսարան բանալ այդ քաղաքում։ Քաղաքային ինքնավարութիւնը իր կողմից առաջարկում է աջակցութիւն ցոյց տալ կառավարութեան՝ յատկացնելով մի ընդարձակ հողաբաժին համալսարանի շինութեան համար և 500,000 րուբլի դրամական նպաստ՝ նոյն շինութիւնների համար։ Այսպիսի նշանաւոր նպաստ, «Новости» լրագրի ասելով, չէ առաջարկել կառավարութեան ոչ մի քաղաք հիւսիս-արեւմտեան նահանգներից։

—

Այսօր Հայոց դրամատիկական ընկերութեան խումբը ներկայացնելու է Մ. Բրիօյի հռչակաւոր «Կարմիր Համազգեստ» պիէսը, որը իր ժամանակին ֆրանսիական ակադէմիայի մրցանակին է արժանացել և այժմ եւրօպական նշանաւոր բեմերի զարդերից մէկն է կազմում։ Պէտք է յուսալ ուրեմն, որ հայ հասարակութիւնը իր ներկայութեամբ մի առանձին հետաքրքրութիւն ցոյց կը տայ դէպի այսօրվայ ներկայացումը։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 29-ին, գիշերվայ 1 ժամ և 15 րօպէին մեզ մօտ զգացվեցին երկրաշարժի երկու ցնցումներ, առաջինը աւելի զօրեղ, քան երկրորդը։ Ուղղութիւնը արեւմուտքից արեւելք։ Հարուածներն անվնաս անցան։ Նոյեմբերի 25-ին, երեկոյեան ժամի 7-ին, կրկնվեց երկրաշարժի փոքրիկ ցնցում, որը տեւեց մի քանի վայրկեան»։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Այսօր տեղիս հաշտարար դատարանում, բազմամարդ հասարակութեան առաջ, քննվում էր հետեւեալ գործը. Թիֆլիսի լրագիրներից մէկի աշխատակից շուշեցի Գօզօս Զաքարեան վիրաւորել էր «Մշակ» լրագրի թղթակից պ. Սերմացանին անվայել խօսքերով։ Վիրաւորանքը տեղի էր ունեցել քաղաքային գրադարան-ընթերցարանում, որտեղ պ. Զաքարեան գրադարանապետ է, ռոճիկով ծառայող, իսկ պ. Սերմացան՝ քաղաքային դումայից նշանակված պատասխանատու անձն, գրադարան-ընթերցարանի համար գործող մասնաժողովի անդամ և նախագահ։ Իւրաքանչիւր կողմը անձամբ պաշտպանում էր իր դատը, առանց պաշտպանի, առանց վկաների։ Գործը վերջացաւ հետեւեալ կերպով. Պ. Զաքարեան խոստովանեց, որ պ. Սերմացանը արժանի չէ եղել վիրաւորանքի, ներողութիւն խնդրեց պ. Սերմացանից՝ համբուրելով նրա ձեռքը հրապարակապէս։ Պ. Սերմացան ներեց պ. Զաքարեանին»։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Նոյեմբերի 25-ին, Սև քաղաքի ժողովրդական լսարանում սիրողները, մասնակցութեամբ օր. Քնարիկի, խաղացին Ալ. Սրէլեանի «Մարվող ճրագներ» պիէսը։ Ներկայացումն անցաւ բաւարար։ Միայն քիչ տեղ էր իր դերում առաջին և երկրորդ գործողութեան մէջ պ. Խօջամիրեան։ Օր. Քնարիկ (Մարթա) ինչպէս և միշտ, նոյնպէս և այս անգամ, բնական աջող կատարեց իր ծանր դերը։ Վատ չէին պ. Արիստակեան (Ներսէս) և պ. Առաքելեան (Մինաս)։ Հեղինակին մի քանի անգամ բեմ կանչեցին. դահլիճը կիսով չափ դատարկ էր»։

—

ՂՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Թուրքաստանի զանազան նահանգներից գաղթել են Ղուբայի գաւառը ինն ընտանիք, որոնք կամենում են մշտապէս այստեղ ապրել։ Նրանք ժամանակաւոր ապաստանարան են գտել Գօլլեակօվկա գիւղում մինչև ապրիլ ամիսը, իսկ յետոյ նրանք պէտք է տեղաւորվեն Վէլվէլինկա գետակի մօտ գտնվող 890 դեսիատին պետական ազատ հողի վրա, որը գիւղացիները կապալով են վերցնելու գանձարանից։ Գօլլեակօվկա գիւղում մտադիր են գիւղատնտեսական դպրոց բանալ, որի համար տեղեր որոնելու եկել էին ատաբեկներները»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՕԼՍԻ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻՑ

Ագթամարի հոգեոր և բարոյական վիճակը անմխիթար գոյներով կը պատկերացուի. Թեմերը կորստութիւն ունին և բաւին բուն նշանակութեամբ աղիտութեան մէջ են որուն անմիջական հետեւանքը կարելի է համարել ժողովուրդի անտեսական անձուկութիւնը. վանականները օգուտ քաղելով այս հանգամանքներէն ու գիւղացիի միամիտ բնաւորութենէն, ուղղակի և անուղակի միջոցներով անձնական շահու համար միայն կաշխատին, փակուած վանքին մէջ հանգիստ կեանք մը վարելով։ Միայն Աղթամարայ մէջ 6-7 վարդապետներ կան, որոնք զուր տեղը օդ կը շնչեն հօգ և տարիներով թեմական ժողովրդեան գոնէ այցելութեան չեն ելլեր։ Մինչ կան բազմաթիւ գիւղեր, որոնք կամ եկեղեցի և կամ քահանայ չունին, բայց աւելի քահանայ քան թէ եկեղեցի, և որոնք ժամերգութեան և կրօնական ձայն չը լսելով, կնունքի, թաղման և պսակի ժամանակն ալ կը շուարին կը մնան. իսկ ուսումնական տեսակէտով ամբողջ թեմական ժողովուրդը մաքի լոյսէն զուրկ մնացած է։ Եւ այս անմխիթար պայմանները տակ կրնան թէ կաթողիկոսական փոխանորդ Արսէն վարդ.

միաք ունի գոցել վանքի որբանոցը, առարկելով թէ նիւթական միջոցներ կը պակսին և մանաւանդ որ համգուցեալ Խաչատուր կաթողիկոսի ժամանակ վանքը որբանոց չունէր, միայն հաստատութիւն մը, որ թերես արժանաւոր հոգեորականներ տայ իր համայնքին, հեռացնելով խղճամիտ և հմուտ պաշտօնեաները գործի դուրս կանչվելով։ Բայց առ ալ բանք որ այս տարուան ընթացաւարտ աշակերտները, թւով 12, հոգեորական ըլլալու արժանաւորութիւն չունին, զզուած ըլլալով վանական միաբաններու ընթացքէն, ինչպէս ըսեր են իրենք։ Արսէն վարդապետ կուզէ գոցել որբանոցը. միթէ վանքի հոն եկամուտները չեն կարող ոչ թէ կարօտ ազգերէն բաղկացեալ որբանոց մը, այլ կանոնաւոր երկրորդական վարժարան մը պահել, առանց առոր անոր ձեռք պարզելու, դրամ մուրալու։ Ու բնական է, որ Արսէն վարդապետի նման զարգացումէ զուրկ մէկը այսպէս մտածէ և այդքան հոն կալուածներու ու եկամուտներու կանոնաւոր և բուն պէտքին մատակարարութեան կերպը չը գիտնայ։ Խաւանձորի մէջ 12 թեմավանքեր այսօր բոլորովին անխնամ թողուած են, ոմանք անբնակ, իսկ ոմանք ալ կը չահագործուին կամ աշխարհականի մը և կամ քահանայի մը անձնական օգուտին համար միայն, որոնք Արսէն վարդապետի գթառատութենէն օգտուելով տարեկան 2—3 ոսկիի գումարով «վարձած են» զանոնք, օրինակ Անդղայ ս. Աստուածածին վանքը։

«Սուրհանդակ»

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

Պրոֆէսորը պատերազմ է քարոզում. Մեր ընթերցողներին վաղուց արդէն յայտնի է, որ Ճապօնիայի պետական և հասարակական գործիչներից շատ շատերը կողմնակից են պատերազմի, հաւատացած լինելով որ միայն պատերազմը կարող է շապել Ռուսաստանի աշխարհակալական ձգտումները Հեռաւոր Արեւելքում և բարձրացնել Ճապօնիայի փառքի ու մեծութեան առարեճնններով։ Այդ տեսակէտից հետաքրքիր է Տօկիօի համալսարանի պրոֆ. Ցմիրդայի կարծիքը, որ առաջ է բերված Բերլինում լոյս տեսնող «Ost-Asien» թերթի վերջին համարում։

—«Ճապօնիայի բնակիչները, ասում է պրոֆէսորը, 1891 թ. աւելացել էին 265,000-ով, իսկ 1900 թ.—545,000-ով։ Եթէ ազգաբնակութեան աճումը այդ չափով շարունակվի, այն ժամանակ Ճապօնիան գաղթավայրեր պէտք է որոնէ իր ազգաբնակութեան աւելորդի համար և ամենայարմար կէտը Ասիայի մայր ցամաքն է՝ գլխաւորապէս Մանջուրիան և Կորէան։ Այժմ Մանջուրիայում ռուսները գործում են բոլորովին ազատ-համարձակ, ինչպէս իրանց սեփական ստացուածներում։ Նրանք Մանջուրիայից հեռանալու մասին չեն էլ մտածում, իսկ եթէ իրերի դրութիւնն այսպէս շարունակվի, այն ժամանակ այդ ընդարձակ երկիրը կատարելապէս կը ռուսանայ։ Ներկայումս Ճապօնիայի համար Ռուսաստանին պատերազմ յայտնելու ամենայարմար ժամանակն է։ Դեռ նրա նպատակները Մանջուրիայում լիովին չեն իրականացել և եթէ Ճապօնիան այդ յարմար դրութիւնից չօգտվի, այն ժամանակ ռուսները կամրանան Մանջուրիայում, իրանց ազդեցութիւնը կը տարածեն Կորէայում և նոյն իսկ վտանգ կարող են սպառնալ Ճապօնիայի անկախութեանը։

Եթէ ռուսները իսկապէս հաստատվեն այդ կէտերում, այն ժամանակ ճապօնացի վաճառականները անկարող կը լինեն հանգիստ կերպով իրանց գործերը շարունակել. ասիական ցամաքի վրա ճապօնական գաղութներ հիմնելն էլ անհնարին կը դառնայ։ Այժմ մենք աւելի մեծ ծովային ոյժ ունենք, քան թէ Ռուսաստանը ասիական ջրերում, իսկ հետեւեալ տարի այդ ոյժերը կարող են հաւասարվել։ Այժմ մենք շատ առաւելութիւններ ունենք մեր կողմը, իսկ մի քանի տարուց յետոյ կը զրկվենք այդ բոլորից և անկարող կը լինենք մի որ և է քայլ անել Ռուսաստանի դէմ»։

Այսպէս ուրեմն ճապօնացի պրոֆէսորը յանուն հայրենասիրութեան պատերազմ է քարոզում։ Սակայն ուրիշներն էլ յանուն մարդասիրութեան խաղաղութիւն են ցանկանում։ Թէ այդ երկու դաղափարներից որն է յաղթելու՝ պատերազմը, թէ խաղաղութիւնը, այդ ցոյց կը տայ ապագան։ Իսկ առայժմ նկատվում է այն փաստը, որ հակառակ պետութիւնները՝ Ռուսաստանը և Ճապօնիան տենդային ջանքերով պատրաստութիւններ են տեսնում արիւնահեղ ընդհարման համար։ Եւ այդ պիսի պատրաստողական դրութիւնը պատերազմից պակաս կործանարար չէ սնտեսական տեսակէտից։

—

Չինաստանի դիմումը. Մոլորված դրութեան մէջ է խղճուկ Չինաստանը։ Նա նկատում է իր գլխին հաւաքված սև ու մութ ամպերը և չը գիտէ, թէ ինչպէս ազատվի սպառնացող փոթորկից։ Նա վախենում է և Ճապօնիայից և Ռուսաստանից, իսկ այդ երկու պետութիւնները Մանջուրիան կուլախնձոր դարձրած պատերազմելու պատրաստութիւններ են տեսնում։

Այդ այդ ողորմելի դրութիւնից խաղաղ ճանապարհով դուրս գալու համար Չինաստանը դիմում է օրել Ամերիկային։ Դիմում՝ օգնութեան համնելու. Գերմանական «Lokal Anzeig.» լրագրի ասելով չինական դեսպանը Վաշինգտօնում, Նոյեմբերի 2-ին (նոր տոմար) դիմել է Միացեալ-Նահանգների պետական քարտուղար Հէյին և հարցրել, թէ արդեօք «Ամերիկան չունի մի որ և է միջոց, որպէս զի Ռուսաստանին դուրս հանէ Մանջուրիայից»։

Պ. Հէյը անկարող է եղել այդ հարցին պատասխանել, թերեւ հաւատացած լինելով, որ այդ միջոցը դարձեալ պատերազմն է, որից խուսափել է աշխատում Չինաստանը։

—

Ճապօնիան գրգռում է Չինաստանին. Ճապօնական կառավարութիւնը Ռուսաստանին ճնշելու և նրա աշխարհակալական ձգտումների դէմ պատնէշներ բարձրացնելու համար գործ է դնում ամէն տեսակ ջանքեր։ Մի կողմից զինվում է, միւս կողմից եւրոպական պետութիւններին ու Ամերիկային իր կողմը քաշել աշխատում։ Իսկ վերջերս նա առանձին եռանդ է գործ դնում Չինաստանին գրգռելու և նրան Ռուսաստանի դէմ լարելու։ Այդ մասին «Нов. Вр.» գրում է, որ ճապօնական դեսպանը Պեկինում հոկտեմբերի 21-ին չինական կայսրուհու մօտ ունկնդրութեան արժանանալով, պնդել է, թէ Չինաստանը պէտք է միանայ Ճապօնիայի հետ Ռուսաստանի աշխարհակալական ձգտումներին դիմադրելու համար։

Իսկ թէ կայսրուհին ինչպէս է վերաբերվել այդ դիմումին—դեռ յայտնի չէ։

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅՈՒՄ

Թիւրքիան փող չունի. Ցարիների, առանձնապէս տարիների ընթացքում Թիւրքիայի դանազան ծայրերում կատարվող արիւնալի անցքերը, կեանքի ու գոյքի կատարեալ անապահովութիւնը և բողոքող տարրերին ճնշելու, խաղաղեցնելու համար պահանջված պատերազմական դրութեան անհրաժեշտութիւնը որթի նման կրծում—քայքայում են այդ պետութեան տնտեսական հիմքը։ Թիւրքիան սնանկ է, Թիւրքիան փող չունի—դա վաղուց արդէն անհերքելի փաստ է դարձել։ Եւ այդ սնանկութիւնը տարէցտարի աւելի ու աւելի սաստկանում է, որովհետև Թիւրքիան գրեթէ միշտ պատերազմական դրութեան մէջ է։ Խլրտումներ Թիւրքա-Հայաստանում, ապստամբութիւն Արաբիայում, Մակեդօնիայում—ահա վերջին անցքերի շղթան, որ չափազանց ծանր դրութիւն է ստեղծել Համիդի կառավարութեան համար։ Պաշտօնապէս պատերազմ չէր հրատարակել Թիւրքիան, բայց de facto ամբողջ ամիսներով պատերազմում էր իր ապստամբ հպատակների՝ մակեդօնացիների դէմ։ Եւ էժան չէ նստել այդ բանը Թիւրք կառավարութեանը։ Դրա կործանարար հետեւանքները արդէն արտայայտվել են սկսել։ «Indépendance Roumaine» լրագրին Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ Թիւրքիայի ֆինանսների մինիստրութիւնը չափազանց նեղ դրութեան մէջ է փողի պակասութեան պատճառով։ Պարտքերի միացումից գոյացած 1,200,000 ոսկին վաղուց արդէն ծախսված է Ռումելիայում—Մակեդօնիայում գտնվող զօրքերի վրա։ Ջը նայելով դրան, զօրքը արդէն 10 ամիս է, որ ռոճիկ չէ ստացել։ Հեջազի երկաթուղու համար հաւաքած 600,000 ոսկին դարձեալ ծախսված է ռումիլիական զօրքի պահպանութեան համար։ Փողի պակասութեան պատճառով յիշեալ երկաթուղին չէ շինվում։ Եւ այդ հանգամանքը բաւականաչափ նպաստում է արաբական շէյխերի ապստամբական տրամադրութեանը։ Ահա թէ ինչպէս. արաբական շէյխերը հակառակ էին յիշեալ երկաթուղու շինութեանը, համոզված լինելով, թէ մեծ մարգարէի՝ Մահմեդի գերեզմանը համբուրելու համար պէտք է ոտով գնալ, իսկ երկաթուղին «զեաուրների գործ է», որ մեղսակալ է հաւատացեալ «մուսուլմանների» համար։ Այդ համոզմունքից դրդված շէյխերը մի քանի անգամ փորձեցին խանգարել Հեջազի գծի շինութիւնը։ Եւ այժմ տեսնելով, որ կառավարութիւնն ինքը դադարեցրել է այդ ձեռնարկութիւնը—դա իրանց յաղթութեան հետեւանք են համարում և աւելի խրոխտ ու մեծ-մեծ պահանջներ անում։ Պահանջներ, որոնց արտայայտութիւնը Արաբիայում ներկայս բռնկված ապստամբութիւնը կարող է համարվել։

Կարելի էր յիշել նաև մի քանի ուրիշ փաստեր, որոնք ցոյց են տալիս, թէ մակեդօնական ապստամբութիւնը որքան կործանիչ է առաջացրել թիւրք կառավարութեան համար, թէ որպիսի ծանր դրութիւն է ստեղծել նրա համար։ Իրողութիւնը չափազանց պարզ է և նրա պատկերն ակներև։ Պէտք է զարմանալ միայն, որ Թիւրքիան այդ բոլորից յետոյ դեռ վստահանում է բարենորոգումների հարցը ձգձգել, դրանով նորանոր առիթներ տալով ընդհանուր դժգոհութեան ու ապստամբական շարժման շարունակութեան։

—

Ալբանիան էլ ազատութիւն է պահանջում. Երկար ամիսներ են անցել ալբանական յայտնի ապստամբութիւնից յետոյ. լրագիրները մոռացութեան քող քաշեցին այդ լեռնական վայրենի ժողովրդի վրա և կարծես ամէն ինչ խաղաղ, հանգիստ է այդ երկրում։ Սակայն մակեդօնական բարենորոգումների շուրջը կատարվող բանակցութիւնների ամենաքրիստոնեական բոցէում—յանկարծ նորից հնչում է Ալբանիայի ձայնը.—Ազատութիւն, ես էլ ազատութիւն եմ ուզում...

Այդ կոչը ալբանական ցեղապետների վերջին համաժողովի հետեւանքն է։ «С.-Пет. Вѣд.» լրագրի ասելով, մօտ օրերս Դիբակօվում ժողով են կայացրել ալբանական բոլոր ցեղապետները՝ թէ քրիստոնեաներ և թէ մահմեդականներ։ Այդ ժողովը վճռել է Թիւրքիայից լիակատար ինքնավարութիւն պահանջել Ալբանիայի համար։

—Ներքեւում ստորագրողներս, ասված է սուլթանին ուղղած դրութեան մէջ, 100,000 զինված ալբանացիների անունից պնդում ենք, որ շուտով կատարվի մեր խնդիրը։ Հակառակ դէպքում մենք բոլորս էլ կը կռուենք մինչև մեր արեան վերջին կաթիլը, որպէս զի ստանանք ինքնավարութիւն...

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Այն բանից յետոյ, երբ Յունաստան համաձայնվեց միանալ աւստրո-ռուսական յայտագրին մակեդօնական րէֆօրմի վերաբերմամբ, միացած մեծ պետութիւնների համաձայնութիւնը համարվում է ապահովված։ Մեծ-Բրիտանիան և Գերմանիան արդէն խոստացել են իրանց օժանդակութիւնը, իսկ Իտալիայի կողմից բարեյաջող պատասխանի սպասում են մի քանի օրից յետոյ։ Նա ուշանում է, տեղեկանք անձերի ասելով, մինիստրական ճգնաժամի պատճառով։

—Հոկտեմբերի 20-ին Անգլիայում և Ուէլսում տեղի ունեցան համայնական ընտրութիւններ։ Ահա այժմ ընտրութիւնների վերջնական հետեւանքը յայտնի է ոչ բոլոր ընտրողական շրջաններում, բայց ընդհանուր առմամբ ընտրութիւնները վերջացան ոչ յօգուտ պահպանողականների. առաջադէմ կուսակցութիւնը, այսինքն ազատամիտները, սօցիալիստները, բանուորական կուսակցութիւնը, կօօպերատօրները և նացիօնալիստները ձեռք բերին երկու անգամ աւելի տեղ քան պահպանողականները։ Մաքսային հարցը, որ կենտրօնական տեղ է գրաւում Անգլիայի քաղաքական կեանքում, երկրորդական դեր էր խաղում միայն համայնական ընտրութիւնների ժամանակ։ Ընտրողական պայքարի ժամանակ Լօնդօնում այդ հարցը մինչև անգամ չէ էլ շօշափվել։

—Անցեալ երկուշաբթի օրը անգլիական էդուարդ թագաւորը գրեց սաւոյին քարը այն սանատօրիայի շինութեան, որ հիմնարկվեց Միջերկրական թոքախտաւորների համար։ Նա յայտնեց, թէ մի անձն, որ չէ կամեցել յայտնել իր անունը, գրել է նրա տրամադրութեան տակ մի մեծ գումար և նա վճռել է գործ դնել այդ գումարը թոքախտի դէմ մաքառելու և այդ հիւանդութեան ուսումնասիրելու միջոցներին նպաստելու համար՝ հիմնել երկրորդ սանատօրիա Անգլիայում, ուր մինչև այժմ գոյութիւն ունի միայն մի սանատօրիա։

—Լուրերը այն մասին, թէ ֆրանսիական մինիստր-նախագահ Կոմբ մտադիր է հրաժարվել իր պաշտօնից, չեն դադարում։ «Indépendance Belge» լրագրին այս առիթով գրում են Պարիզից, որ մինիստրները չափազանց զգացած են այդ լուրերից և կասկածում են, որ նրանք բղխում են հէնց Կոմբից։ Անցեալ կիրակի, ասում է թղթակիցը, տեղի ունեցաւ մի քանի մինիստրների ժողով, որոնք ուշադրութիւն դարձրին այն բանի վրա, որ լուրերը Կոմբի հրաժարականի մասին տարածվել են ամենից առաջ այն լրագիրներում, որոնք շատ մօտ են համարվում կառավարչական շրջաններին։ Մինիստրները զարմանք էին յայտնում, որ Կոմբ իր որոշման մասին ամենից առաջ չէ յայտնել իր ընկերներին։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

28 հոկտեմբերի

ԼՕՆԴՕՆ. Լօրդ-մէրի մօտ բանկէտի ժամանակ Բալֆուր ճառ արտասանեց, որի մէջ այն միտքը յայտնեց, որ աշխարհիս քաղաքական հարցերի ժամանակակից դրութեան ժամանակ չը կայ ոչինչ, որ կարողանար ճնշող հոգածութիւն պատճառել ծայրայեղ Արեւելքի գործերի վերաբերմամբ, ընդգծեց, որ ընդհանուր խաղաղութեան գործի համար չը կայ աւելի համոզված և ջերմ պաշտպան, քան Ռուսաց Կայսրը և ասեց, որ նա համոզված է, որ Անգլիայի հետ դաշնակից ճապօնացիները, առաջ բերելով իրանց պահանջները, կը ցոյց տան չափաւորութիւն և զգուշութիւն։ Մակեդօնական հարցը ներկայացնում է աւելի դժուար երեւոյթ, որը չէ կարող արմատականապէս բժշկվել դիպլօմատների ճարպկութեամբ։ Հարցը ուղիղ ճանապարհի վրա է գտնվում։ Րէֆօրմների աւստ-ռուսական նախագիծը որ և է կատարեալ բան չէ ներկայացնում, բայց եթէ պահանջների minimum. այդ minimum-ը պէտք է գործադրվի, որովհետև կատարելապէս անհնարին է, որ Ռուսաստանը և Աւստրո-Ունգարիան, որոնք գործում են որպէս Բերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնների ներկայացուցիչներ, թոյլ տան, որ այդ նախագիծը մերժվի մերժման կամ անվերջ ձգձգումների միջոցով։ Հաւատոյին մեծ հոգածութիւն պատճառող մի այլ վտանգը՝ արեւելեան ժողովուրդների անկումն է։ Անհատապէս պէտք է աչքի առաջ ունենալ միջնորդդատարանական քննութեան ողու անդադար զարգացումը, որը պէտք է իւրաքանչիւր պետութեան այն համոզման հասցնէ, որ նրանք յանցանք են գործում, թշնամական գործողութիւններ սկսելով։ Վիճելի հարցերը պէտք է ներկայացվեն միջնորդ-դատարանի վերջնական լուծմանը կամ պէտք է հայեցքների ազատ փոխանակութեան առարկայ դառնան, որը տարաձայնութիւններից խուսափելու կատարելագոյն եղանակն է ներկայացնում։

ՄՕՍԿՎԱ. Դուման վճռեց դնել ժողովրդական թատրոնում Չայկօվսկու կիսարձանը և իւրաքանչիւր տարի, կոմպօզիտօրի մահվան օրը, կազմել նրա գրուածքներից կօնցերտ։

ՊՕՐՏ-ԱՐՏՈՒՐ. Գաղտնի ընկերութիւնները, լուրերին նայելով, սկսեցին պատրաստել ապստամբութիւն Ճանդզէ հովտում.—«Новый Край» լրագրի թղթակիցը Տօկիօից նկարագրում է ճապօնական մանր լրագիրների համարձակ բանկը. մինչև անգամ «Րէյսէբի գործակալութեան» հաղորդած տեղեկութիւնները լրագրական «բադեր» դուրս եկան։ Կառավարութիւնը շարունակում է լռել և անում է իր գործը, ուշադրութիւն չը դարձնելով ագիտացիայից յուզված ժողովրդի անհամբերութիւնը։

ԿԻԵՎ. Կիեվի հոգեոր սեմինարիայի նախկին պրոֆէսոր Գրուշէվսկի կտակեց 100,000 րուբլի ժողովրդական դպրոց հիմնելու համար Կիեվում։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ. Շուտով ստորթինգը կը սկսի քննել կառավարչական օրինագիծը՝ կանանց կառավարչական պաշտօններ տալու մասին։

ՎԻԷՆՆԱ. Րէյխսրատը գումարվելու է նոյեմբերի 4-ին։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ. Նոր Պանամեան հանրապետութեան ներկայացուցիչը հաղորդեց պետական դէպարտամէնտին, որ ժամանակաւոր կառավարութիւնը նշանակեց յանձնաժողով, որը կերթայ Պանամայից Վաշինգտօն Պանամեան ջրանցքի վերաբերմամբ անյապաղ բանակցութիւններ սկսելու համար։

ԱԹԷՆ. Վախճանվեց յայտնի գեղարուեստագէտ Չվէնիգօրօդսկին։

ԲԵՐԼԻՆ. Առաւօտեան բիւլլետէնն ասում է. «Կամաց-կամաց ձախ ձայնակապի արտաքին տեղի մէջ բարւոքումը շարունակվում է։ Կայսրը այսօր կանէ իր սովորական զբօսանքը»։

ՍՕՖԻԱ. Կարծում են, որ Բ. Դուռը կանէ բոլորը, որպէս զի յետաձգէ նոր րէֆօրմների մացնումը, որի պատճառով պետութիւնների ռազմական միջամտութիւնը անյետաձգելի է համարվում։—Բօլգարիա են գալիս նոր փախստականներ։—Զօրքերի դրութիւնը Բօզլօդում վատացաւ։ Զօրքերը և բաշիբոզուկները յարձակվում են բօլգարական գիւղերի վրա, կատարելով գողութիւններ և անկարգութիւններ։

ՍՕՖԻԱ։ Հնարովի է դուրս տպագրվում տարածված լուրը գաւառացութեան մասին իշխանի դէմ։

ԱԴԷՆ։ Անգլիական զօրքերի և Կուաէբի ցեղի միջև տեղի ունեցաւ մեծ պատերազմ։ Կուաէբիները ծանր կորուստներ կրեցին։ Անգլիացիներից վիրաւորված են իրեն մարդիկ։

ՀՌՈՄ։ Կատարելապէս սուտ է մինիստրութեան հրաժարական տալու լուրը։

29 նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Նոյեմբերի 6-ին Ցարսկոե-Սելոյում, Բարձրագոյն ներկայութեամբ, կը լինի Նորին Մեծութեան լէյբ-գվարդիայի հուսարների գնդի եկեղեցական հանդէսը։

ՊՕՏՍԴԱՄ։ Կայսրը և կայսրուհին ապրում են Նոր պալատի շրջականերում։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Անհիմն են մեծ-վէզիրին պաշտօնից հրաժարեցնելու լուրերը։

ՍՕՖԻԱ։ Պետերբուրգի բուլգարական գործակալ Ստանչէվին, որը ներկայումս արձակուրդով Սօֆիա է գտնվում, կառավարութեան կողմից յանձնված է մակեդոնական փախստականներին պահպանելու և կերակրելու գործը։—Ապստամբները շարունակում են կռիւը Մակեդոնիայում. ազգաբնակութիւնը յուսահատութեան մէջ է, անհնարին համարելով րէֆօրմները Թիւրքիա-Տաճկաստանի ու[ղ]ղութեամբ։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԽՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄՐՐԿԻ ՍՈՒՐԲԸ

Գինն է 1 րուբլի

Դիմել հեղինակին՝ Тифлисъ, Редакція „Мурчъ" և «Գուտենբերգ» ու «Կենտրոնական» գրավաճառանոցներին։ 8—10

Լոյս տեսաւ

ՅՈՎՀ. ԴՈՒՐԲԱԽԵԱՆԻ

„ԾԱՆՕԹ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ"

վերնագրով վիպական գրուածքը—հայ եկեղեցականների և երէցփոխների կեանքից։

Գինը 75 կոպ.

Դիմել՝ հայ գրավաճառներին Թիֆլիս և Բագու. իսկ հեղինակին—հետևեալ հասցէով. С.-Петербургъ, Лештуковъ переул. № 4. Пушкинская Скоропечатня. 8—10

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ի Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ր Ա Ն

Կիրակի, նոյեմբերի 2-ին

նշանակված է

ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ

Սկիզբը երեկոյեան 9 ժամին։

Պարտաւորական է դիմակներով լինել մինչև վերջը։ Հագուստի ձևը.—գինուորականները պէտք է լինեն իրանց սովորական հագուստով, քաղաքացիները՝ սև սիւրտուկով կամ ազգային չուխով։

Տոմսակները գտնվում են շվէյցարի մօտ։ 2—3

Բաղդաղային երկդասարանեան դպրոցը աւարտած

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

որոնում է գործակատարի, գրագրի կամ այլ պաշտօններ ձեռնտու պայմաններով։

Հասցէն—Полицейская ул., домъ Ханаева, Теръ-Григорянцу. 2—3

Բ Ժ Ի Շ Կ

Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու և վեներական ախտ ունեցող հիւանդներին։

Բժիշկ-միկրոսկոպիական կաբինէտ։

Ամենայն օր Առաւօտ. 12—2 ժ.

Երեկոները 5—6 ժ.

Մեծ Վանքի փողոց, տուն Կուզանովի. № 20. Բախչիեվի դեղատան կից. Большая Ванкская ул. домъ Кузанова, № 20, рядомъ съ аптекой Бахчіева. 26—100

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ռ Ո Ւ Ս Ա Ց Օ Պ Ե Ր Ա

Հինգշաբթի, նոյեմբերի 30-ին

Մասնակցութեամբ Նորին Մեծութեան սօլիստ

Ֆ ի գ ն է ր ի

ՖՐԱ ԴԻԱՎՕԼՕ

Օպերա 3 գործ. երաժշտութիւն Օբերի

Մասնակցում են.—Տ. տ. Կարասեվիչ, Սէլիւկ. Պ. պ. Ֆիգնէր, Գլադկով, Շմակով, Ցէսէվիչ, Գավրիլով։

Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան։ 1—1

Աբոնեմենտ 5

ԱՐՏԻՍՏԻՔԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Հինգշաբթի, նոյեմբերի 30-ին

Հայոց դրամատիքական ընկերութեան խումբը

Մասնակցութեամբ տ. ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ

կը ներկայացնէ

Առաջին անգամ, ֆրանսիական ակադեմիայի մրցանակին արժանացած, Մ. Բրիոյի նոր պիէսը

ԿԱՐՄԻՐ ՀԱՄԱԶԳԵՍՏ

4 արար., ֆրանսերէնից թարգմանեց Ս. Հախումեան

Մասնակցում են.—Տ. տ. Խիթարեան, Նեփիկեան, Սիրանոյշ, Վարդուհի, Փառանձեմ։ Պ. պ. Աբէլեան, Աղեան, Ալիխանեան, Աղայեան, Անդրանիկ, Աւետեան, Յարութիւնեան, Մամիկոնեան, Պետրոսեան, Տէր-Դաւթեան, Ուշաւնի և այլն։

Սկիզբը ճիշդ երեկոյեան ժամը 8-ին

2—2 Ռեժիսոր Մ. Ջաբար.

Իմ աշխատութեամբ լոյս են տեսել հետևեալ

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

Ծխականաց համար.

1.	Դասատետր կրօնի	ա. տարի	. —	25
2.	» »	բ. »	. —	20
3.	» »	գ. »	. —	30
4.	Հին-ուխտ	դ. »	. —	35
5.	Նոր-ուխտ	ե. »	. —	40
6.	Գործք առաքելոց	զ. »	. —	40

Ուսումնարանաց համար.

7.	Ուղեցոյց կրօնի—հին-ուխտի (սպառ.)	— —
8.	» » —նոր-ուխտի .	2— 5
9.	Ուսումն քրիստոնէական կրօնի Դ. հ.	1—50
10.	» » » Ե. »	— 50

Ինձ դիմողներին տալիս եմ 1. 6 տարիների համար 25%. 2, 3, 4, 5 տարիների համար 20%. իսկ 7, 8, 9, 10 տարիների համար 35% զեղչ։

Կարելի է դիմել—1) ինձ (Коммерческое училище), 2) Центральная книжная торговля և 3) Книжный магазинъ „Гуттенбергъ". 30—100 Սահակ քահ. Սահակեանց

լոյս տեսաւ

ԲԺԻՇԿ-ՈՒՍԱՆՈՂ ԳԷՈՐԳ ՄԱՂԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՅՐ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅ

Գինն է 40 կոպ.

Դիմել Тифлисъ, книж. магазинъ Гуттенбергъ կամ Армянск. баз. Гостинн. дворъ Манташева, М. Магакяну.

Գումարով առնողներին առանձին զիջում կը լինի։ 8—10

Լոյս տեսաւ

ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆԻ

ՍՈՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐ

վէպը, երկրորդ տպագրութեամբ

Գինն է 1 ր. 20 կ.

Նաև տպագրութեան են յանձնված նոյն հեղինակի «Հացի Խնդիր» և «Ցաւէն» վէպերը։

Դիմել հրատարակչին՝ Баку. Книжный магазинъ С. Д. Арутюнова. 4—7

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼՈՒՄ

Քաղաքի կենտրոնում, Գեներալսկայա փողոցի վրա, Ալիխանեանի քարվանսարայում, նոր բացված է մաքուր հիւրանոց, կահաւորված սենեակներով և ամեն յարմարութիւններով։ Կան նոյնպէս և ապրանքների համար ամբարներ։ Գները չափաւոր են։ 3—6

Ա Կ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Ընդունելութիւնը ամեն օր

Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12

Երեկոյեան » 5-ից մինչև 6

Մադաթեան փ. Արամեանցի տ. № 11 Ալէքսանդրեան այգու դիմաց։ 19—25

ԳՐԻԳՈՐԻՑ ՄԱՏՎԷԵՎԻՉ

Ի Օ Խ Վ Է Դ

Ընդունելութիւն ատամների և բերանի խոռոչի հիւանդութիւնների, ատամ հանելու, բժշկելու, պլոմբ անելու, մաքրելու և արհեստական ատամներ շինելու։

Հասցէն՝ Михайловская ул., № 108, противъ Кирки։ Ընդունելութիւնը առաւօտեան 10-ից մինչև երեկոյեան ժամի 7-ը։ 5—30

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Վերադարձել է հանքային ջրերից և վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը։ Գանովսկայա փող, № 20, տ. Թամամշեվի (Гановск. ул., д. Тамамшева, № 26).

Առաւօտեան 9—10½ ժամը

Երեկոյեան 5— 7 ժ.

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ.

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր.

Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12

Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7

Վելիամինովսկայա փ. № 16, տուն Եղիազարեանի։ 34—100

ՄԻ ՀԱՅՈՒՀԻ

ցանկանում է ունենալ դասեր՝ հայերէն, ֆրանսերէն և մուզիկա։ Կարելի է և քաղաքից դուրս։

Հասցէն՝ Общество учительницъ, Графской и троицкой уголъ. 6—6

ԵՍ, ԱՆՆԱ ՉԻԼԼԱԳ

աճեցրի իմ արտասովոր երկար մազերս (185 սանտիմէտր երկար.), որոնք յիշեցնում են Լօրելէյի մազերը,—շնորհիւ իմ հնարած պօմադայի 14-ամեայ գործածութեան։ Այս պօմադան ճանաչված է իբր լաւ միջոց մազերի թափվելու դէմ, որ և մի և նոյն ժամանակ նպաստում է մազի բուսնելուն և նրա արմատները ամրանալուն. շնորհիւ այս պօմադայի աղամառդկանց մօրուքը ստանում է երկարութիւն, նոյնպէս բնական փայլ գլխի մազերի և մօրուքի վրա (մինչև անգամ պօմադայի կարճ ժամանակվայ գործածելուց յետոյ). միաժամանակ այս պօմադան պահպանում է մազերը վաղաժամ սպիտակելուց մինչև անգամ ծերութեան հասակում։

Սրուակի գինը 3, 5 և 8 րուբլի։

Հասանելիք գումարը ստանալուց յետոյ ամեն օր պօստով ուղարկվում են աշխարհի ամեն կողմերը հէնց ֆաբրիկայից, ուր որ ուղարկվելու են պատուէրները։

ANNA CSILLAG

WIEN 1. Graben 14.

Գլխաւոր պահեստը Թիֆլիսում, Բագւում և Բաթումում դեղավաճառային Կովկասեան Առևտրական ընկերութեան գլխաւոր պահեստներում։ 3—26

ՊՐՕՄԷԹԷՈՍ Ընկերութեան Գրավաճառանոցում

վաճառվում են հետևեալ նոր գրքերը

Ի. Վազօվ «Լծի տակ», վէպ բուլղարների կեանքից ազատութեան նախընթաց օրը, Թարգ. Ե. Արքոյեանի, գինը 80 կ.։

Յ. Դուրբախեան «Ծանօթ պատկերներ» գինն է 75 կ.։

Ադոնց «Բառերը գրական և արուեստ. գիրքը» գինն է 2 ր. 50 կ.։

Ս. Թառայեան «Շիլլէր Բանաստեղծ Իդէալիստ» գինն է 3 ր.։

Գ. Բաշինջաղեան «Նկարչի Կեանքից Յիշողութիւններ» գինն է 35 կ.։

Ա. Ահարոնեան «Մրրկի Սուրբը» գինն է 1 ր.։

Վ. Արծրունի «Աղջիկ» առողջապահական էտիւդ գինն է 60 կ.։

Պ. Պռօշեան «Սոս և Վարդիթեր» վէպ բ. տպագր. գինն է 1 ր. 20 կ.։

Րաֆֆի «Ոսկի Աքաղաղ» գինն է 1 ր.։

Ս. Քամալեան «Շէն Թագաւորի Աղջիկը» հէքիաթ բ. տպագր. գինն է 25 կ.։

Գ. Ե. «Ապրելու Գաղտնիքը» գինն է 5 կ.։

Վ. Փափազեան «Վիշապ» 3 կոպ.։

Ղ. Աղայեան «Պատկերազարդ Այբբենարան» գինն է 18 կ.։

Աւ. Իսահակեան, «Բանաստեղծութիւններ», գինն է 1 ր.

Մարկ Դը-Մօնդֆօ, «Աղմկայոյզ գործը», Թարգմ. Ն. Տէր-Մանուէլեանի, գինն է 10 կ.

Քուչբերոանի, «Հայկական սովորութիւններ», արտատպած Ազգագրական հանդէսից, գ. 60 կ. 2—3

ՆՈՐԻՑ ԲԱՑՎԱԾ Է

ԵՂԲ. Ա. ԵՒ Ա. ՄԻԼՕՎՆԵՐԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ ՄԱՆՐԱԾԱԽՔԻ ԽԱՆՈՒԹԸ

Գոլովինսկի պրօսպէկտի վրա, Արաֆէլովի տանը։

Ստացված են մեծ քանակութեամբ հետևեալ ապրանքները.

Մետաքսեայ կտորներ, սև և գունաւոր, հագուստի համար։

Մետաքսեայ և բրդեայ կտորներ «Fantaisie» շապիկների համար։

Բրդեայ կտորներ «Nouveauté» կանանց կօստիւմների համար։

Մահուդ ֆրանսիական և ռուսական գործարանների, բոլոր գոյների, կանանց կօստիւմների համար։

Կտորներ պարահանդէսի շորերի համար, մետաքսեայ, գազի, բրդեայ և ծաղկաւէտ։

Անգլիական վէլվէտ զանազան նկարների և գոյների։

Բազմազան զանազան գործարանների։ Մետաքսեայ և բրդեայ իւբկաներ, շալեր, վերմակներ, ֆլանել և շատ ուրիշ ապրանքներ։ 3—3

Լոյս տեսաւ և վաճառվում են

Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

յետագայ գրքերը՝

Ակադեմիկ Ի. Ր. Թարխանօվ, Տնային բժշկարան, պրակ ա. Անդամազննութիւն և բնախօսութիւն, 104 պատկերով, հրատ. բժ. Գ. Բաբեանի, Թիֆլ. 1903 թ. գ. 1 ր.

Պալասանեան Ստ., Պատմութիւն Հայոց—սկզբից մինչև մեր օրերը, գ. տիպ, Թիֆլ. 1903 թ., գ. 1 ր. 50 կ.

Աղանեան Գ. վարդ., Աղօթատետր հայոց եկեղեցական և արքունի ուսումնարանների համար, գ. լրացրած տիպ, Տփխիս, 1903 թ. գ. 10 կ.

Նոյն տեղը վաճառվում են ամեն տեսակ ուսումնարանների համար բոլոր ԴԱՍԱԳՐԵՐԸ։

Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. (Կ.) 9—10

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 26 Октября 1903 г.

Электропечатня Груз. Изд. Т—ва, В. Вѣлиская ул.